

„JEDNA LAĐA RIKON PLOVI...“

Zdravko Musulin, Staševica

Slika 1. Dolina Neretve

Jedna popularna neretvanska pjesma kaže: *I neka grmi i neka siva, Neretvom se pisma piva...* Zaista, u tom je stihu prikazan životni pogled Neretvana koji su, pišući stranice burne prošlosti neretvanske doline, uvijek pronalazili vremena za pjesmu, kulturu i očuvanje tradicionalnih vrijednosti. O tome svjedoči bogata umjetnička – arhitektonska, književna, glazbena i likovna riznica kojom se diči ovaj kraj.

Dolina rijeke Neretve, Neretvanska blatija, Donje Poneretavlje ili jednostavno Neretva nazivi su za područje uz donji tok Neretve. Neretva nije samo rijeka, njezino ime ima i povijesnu komponentu. Gledajući Neretvu iz daljine, čini se kao pravo pitomo gnijezdo za vječnu upotrebu, gdje „ptice“ svake godine izlijeću i ponovno se sretno vraćaju, neovisno o tome kako im je bilo u tuđini.

Na svojem putu kroz Hercegovinu i Dalmaciju, dugom oko 220 km, Neretva hitro protječe kroz doline, kanjone i uska korita, te zauzima površinu od oko 5580 km², a kod Metkovića ulazi u Republiku Hrvatsku gdje počinje šire područje delte Neretve površine 196 km².

Zadatak 1. Izračunajte kolika je duljina rijeke Neretve u Hrvatskoj ako je omjer te i njezine ukupne duljine 1 : 10. Također, koristeći podatke o površini, odredi jesu li duljina i površina rijeke proporcionalne.

Delta Neretve, jedina u Hrvatskoj, prekriva površinu od 12 000 hektara. Nekadašnja močvarna ravnica između brda postala je plodno poljoprivredno područje koje svojim prirodnim i kulturnim ljepotama obogaćuje turističku ponudu ovog područja.

Neretva je od svojega početka bila važna veza između mora i zaleđa, zbog čega su je mnogi željeli imati u svojoj vlasti. Bila je naseljena već u prapovijesnom razdoblju (11 000 godina prije Krista), a negdje u 4. stoljeću prije Krista u dolinu Neretve dolaze Grci gdje, zbog važnosti Neretve kao prometnog i trgovačkog područja, osnivaju naselje, tj. grad Naronu.

Jačanjem Rimljana u 3. st. prije Krista Narona postaje jedan od najpoznatijih i najvažnijih gradova na Jadranu. Narona je bila na području današnjeg sela Vid kod Metkovića, a do 1995. godine za nju je znalo samo lokalno stanovništvo doline Neretve, povjesničari i arheolozi. Od tada do danas provedena su arheološka istraživanja koja su rezultirala senzacionalnim nalazom ostataka rimskog hrama - Augusteuma i 17 mramornih skulptura nadnaravne i naravne visine. Na mjestu nekadašnjeg foruma 2007. godine otvoren je i Arheološki muzej Narona, prvi u Hrvatskoj izgrađen na samome nalazištu.

Slika 2. Muzej Narona noću

Zadatak 2. U neretvanskim se krajevima koriste različite mjerne jedinice za površinu. *Dulum* tako označava 1000 m², a jedna *motika* zemlje 800 m². Područje Narone bilo je dva puta veće od današnje površine delte Neretve. Izrazite vrijednost te površine u kvadratnim metrima, *dulumima* i *motikama* zemlje.

U 7. st. na ova područja dolaze Hrvati i osnivaju Neretvansku kneževinu. Neretvani su bili vrlo vješti pomorci, a poznati su kao neretvanski gusari. Dugo su bili strah i trepet Jadranskog mora. Najpoznatiji vođa gusara bio je hrvatski knez Domagoj, za kojeg se vjeruje da je bio iz ovih krajeva. Brodovi koje su gusari koristili vrlo su slični onima koji se danas mogu pronaći na rijeci Neretvi i njenim pritocima, a zovu se lađe. Lađa je tradicionalno plovilo u ovoj najjužnijoj dolini u Hrvatskoj. Nastala je povećanjem dimenzija još jednog karakterističnog neretvanskog plovila - *trupe*.

Trupa ili trupica u dnu je duga 3 – 3.4 m, a široka 50 – 60 cm po sredini. U vrhu je duga 4 – 4.10 m, a široka 90 cm u sredini. Sa strane je visoka 25 – 30 cm. Teret koji prevozi je mase 250 – 350 kg, a od davnina služi seljacima delte Neretve za odlazak u polja okružena mnogobrojnim močvarnim kanalima i rukavcima te za prijenos manjih tereta. Obično se njome upravlja veslajući stojeći jednim veslom naizmjenično s obje strane trupice.

Slika 3. Neretvanska trupa

Lađa ima različitih dimenzija. U dnu su duge od 3.40 – 4.10 m, a u vrhu oko 8 m. Sa strane je visoka 0.80 – 1.50 m, a na sredini široka 2 – 3 m. Nosivost joj je otprilike 30 kvintala. *Kvintal* je mjera za masu koja se u neretvanskim krajevima često koristi, a jedan kvintal odgovara masi od 100 kg. Lađa se u prošlosti upotrebljavala u najraznovrsnije svrhe: za prijevoz svih vrsta robe i ljudi, a danas se koristi većinom u turističke svrhe.

Slika 4. Dijete u neretvanskoj lađi

Zadatak 3. Turistička agencija „Lopoč” predviđjala je foto-safari Neretvom. Prijavilo se 75 znatizeljnih turista. Ako je prosječna masa turista 80 kg, koliko je lađa potrebno pripremiti za izlet računajući samo masu kao kriterij? Jesu li nosivost lađe i masa čovjeka dobar pokazatelj broja potrebnih lađi i zašto? Kad bi se radilo o prijevozu nekog tereta, koliko bi trupa trebalo za teret koji stane na jednu lađu?

Slika 5. Start „Maratona lađa” u Metkoviću

U spomen na neretvanske gusare, od 1998. godine održava se tradicionalna utrka „Maraton lađa” koja je najznačajniji turistički događaj. U prosjeku sudjeluje 35 posada s po 18 članova, što daje brojku od preko 600 natjecatelja svake godine. Posadu lađe čini 10 veslača, bubnjar i paričar (kormilar), a tijekom natjecanja dopuštena je zamjena (do) 6 novih veslača na polovini puta, tako da momčad broji najmanje 12, a najviše 18 natjecatelja. Duljina maratona od Metkovića do Ploča iznosi 12.14 nautičkih milja ili 22.5 kilometra, a pobjedničkim ekipama potrebno je u prosjeku 2

sata i 15 minuta za završetak utrke. Istaknuo bih da su pobjednici 2008. godine bili moji suseljnani iz Staševice, a o fešti koja je uslijedila nakon toga još se i danas rado govori.

Zadatak 4. Prosječan broj zaveslaja u minuti veslača tijekom maratona lađa je 55. Izračunajte koliko zaveslaja učini svaki član pobjedničke ekipe koji odvozi cijelu utrku. Kolika je prosječna brzina lađara? Reprezentativna momčad neretvanskih lađara 2009. godine preveslala je čuveni kanal La Manche između britanske i francuske obale u vremenu od 3 sata i 40 minuta. Pronađi širinu tog kanala i usporedi brzinu s onom pobjedničke ekipe maratona lađa.

Od 15. do 18. st. Neretva je bila pod vlašću Turaka i Mlečana. Kao simbol ovih turbulentnih vremena ostale su utvrde - turska utvrda Norinska Kula i mletačka utvrda Fort Opus.

Slika 6. Norinska Kula

Norinska Kula izgrađena je u 16. stoljeću kao branik Turskog carstva od napada venecijanskih brodova na Nerevti. Iz nekih spisa može se zaključiti da je kula imala zapravo sedam katova, ali se oni danas ne vide jer je utonula u močvarno tlo, dok drugi smatraju kako su dva kata kule srušena zbog opasnosti od potonuća.

Nakon pada Venecije ovim krajevima vlada Austrija pa se u to vrijeme otvaraju prve škole i kulturna društva. Tijekom 20. stoljeća cijela dolina Neretve slijedi sudbinu Hrvatske do njezinog osamostaljenja početkom 90-ih godina prošlog stoljeća.

U dolini rijeke Neretve nalaze se tri grada, Metković, Opuzen i Ploče. Grad Metković, koji se prvi put spominje 1442. godine, najveći je od spomenutih

gradova. On ima povoljan pogranični položaj, poljoprivredne resurse i bogato kulturno naslijeđe. Među kulturnim ustanovama u gradu izdvaja se Ornitološki muzej donje Neretve koji broji 310 vrsta ptica s ovog područja, od kojih 115 gnjezdarica. U gradu danas djeluje i velik broj sportskih klubova, a najznačajniji je rukometni, nekada pri samom europskom vrhu, koji je dao naše ponajbolje rukometaše kao što su Ivano Balić i Petar Metličić.

Grad Opuzen naziv je dobio po spomenutoj tvrđavi Fort Opus koju su Mlečani sagradili 1684.godine. Od navedenih se gradova Opuzen izdvaja kulturnom ponudom i manifestacijama kao što su „Opuzensko lito”, festival zabavne glazbe „Melodije Hrvatskog juga” te sve priznati filmski festival.

Grad Ploče najmlađe je gradsko naselje, sustavno izgrađivano tek poslije 1945. godine, iako se prvi put spominje još 1387. godine pod imenom Porto Tolero. Ploče su danas moderni lučki gradić kojemu smještaj uz more, Neretvu i Baćinska jezera daje posebnost te mogućnost za daljnji razvoj, osobito luke koja je trenutno treća po veličini u Hrvatskoj.

Zadatak 5. Zračna udaljenost od Ploča do Metkovića iznosi 17.6 km, a od Metkovića do Opuzena 8 km. Udaljenost od Ploča do Opuzena za 1 je kilometar manja od polovice zbroja prethodnih dviju udaljenosti. Izračunaj površinu „neretvanskog trokuta” kojemu su vrhovi ova tri grada.

Dolina rijeke Neretve jedinstven je prirodni fenomen. Nekad močvarno, danas je važno poljoprivredno područje, gdje čovjek živi u skladu s prirodom. Pretežno se uzgajaju mandarine, zatim slijede lubenice i šljive, a od povrća rajčice, salata i krastavci.

Mandarina je apsolutna kraljica među poljoprivrednim kulturama ovih krajeva jer postoje odlični uvjeti za uzgoj, a nagđa se da je uvezena iz Japana prije 80-ak godina. Danas se u dolini Neretve ubere godišnje oko 50 000 tona mandarina, što čini 90% proizvodnje mandarina u Republici Hrvatskoj.

Slika 7. Neretvanske mandarine

Zadatak 6. Barba Luka organizira berbu mandarina. Posjeduje zemljište od jednog hektara na kojemu je ukupno 500 stabala. Ako u 1 kg mandarina ima 12 plodova, a stabla imaju u prosjeku 600 plodova, koliki ukupan urod barba Luka može očekivati? Za berbu je planirao zaposliti 8 radnika koji dnevno rade po 8 sati, a svaki od njih obere jedno stablo po satu.

Zadatak 7. Pronađi kolika je preporučena dnevna količina svake od tvari iz tablice, te prema tome izračunaj koliko bi samo mandarina trebalo pojesti da bi se ona zadovoljila.

100 g mandarine sadrži:							
kcal	kJ	voda	masnoća	kalij	kalcij	magnezij	vitamin C
46 - 50	195 - 210	85 - 87 g	0.3 g	210 mg	33 mg	11 mg	30 mg

Slika 8. Brudetijada u Opuzenu

Spomenimo još neke turističke potencijale doline Neretve. Neretvanska kuhinja zasigurno je jedan od njih. Ono na što su Neretvani posebno ponosni jesu brudet, jegulja na različite načine, pohane žabe te liske. Načini pripremanja tih specijaliteta razlikuju se, ne samo od mjesta do mjesta, već od kuće do kuće.

Zadatak 8. Jurkina baka, po kojoj je Jurka, ni kriva ni dužna, dobila ime, ostavila je unuci u naslijeđe svoj čuveni recept za neretvanski brudet od jegulja i žaba. Baka Jurka

smatrala je taj recept dovoljnim motivom da njezina unuka dobro izuči osnovnoškolsko gradivo pa je njegove sastojke zapisala u čudnovatom matematičkom obliku. No, godine su prolazile, a unuka je gubila motivaciju za matematiku. Rekonstruiraj sastojke i zapiši ih u prikladnom obliku da unuka Jurka, unatoč škrtom matematičkom znanju, ne ostane bez obiteljskog naslijeđa.

- 1 kg jegulje;
- duzina i pol žaba (*duzina* je mjera koja se često koristi u Neretvi, a označava skup koji sadrži 12 komada nečega);
- petina količine jegulje češnjaka;
- najmanji parni broj velikih žlice pirea od rajčice;
- morske soli 50 % količine pirea od rajčice;
- listova lovora koliko velikih žlica octa;
- omjer ulja i octa je 1:1, a oboje ukupno iznosi 6 velikih žlica;
- najveći zajednički djelitelj brojeva 15 i 25 ljutih neretvanskih paprika.

Svakako valja spomenuti i Baćinska jezera koja se nalaze tik pored Ploča. Sedam jezera, od kojih je šest međusobno povezano, oduzimaju dah svojom ljepotom. Unatoč propusnom krškom terenu te blizini mora, voda je u jezerima slatka, a jezera je preporučljivo turistički razgledavati tradicionalnim lađama. Inače, jezera su kriptodepresija, tj. površina im je iznad, a dno ispod razine mora.

Posljednja, ali ne i manje važna činjenica je da je ušće Neretve pravi mali raj za kitesurfing. Kitesurfing je relativno nov sport na našem području, a razvoju toga sporta ovdje pogoduju maestral i tramuntana. Osim toga, na ušću je veliki plićak koji je idealan za sve one koji tek počinju otkrivati kitesurfing. To

Slika 9. Baćinska jezera

Slika 10. Kitesurfing na Neretvi

je kombinacija paraglidinga, snowboarda i windsurfinga, pruža maksimalni užitak u vožnji po površini vode i u velikim skokovima, a promatračima nudi impresivnu sliku.

Zadatak 9. Pri izboru opreme za kitesurfing u obzir se uzima tjelesna masa i uvjeti u kojima se planira voziti. Ako imate oko 80 kg i planirate se voziti na ljetnim maestralima pri vjetru jačine 12 do 18 čvorova, vaš će izbor biti zmaj veličine 12 kvadratnih metara i daska veličine 140 × 40 mm. Ako se dimenzije razmjerno povećavaju ovisno o masi, odredite dimenzije i kvadraturu zmaja potrebnog za kršnog Neretvanina koji teži 110 kg. Ako u ponudi kiteškole postoje zmajevi u veličinama od 2 do 15 kvadratnih metara, može li, prije odlaska na dijetu, navedeni Neretvanin uopće „zajahati” zmaja?

Slika 11. Ušće Neretve

Neretva nije za Neretvane samo rijeka, ona je način života, sveukupnost prirodnih nepogoda, poplava, suša, orkanskih bura i juga, zime i snažnih tuča, ali i beskrajnih mora šaša, jezera, rječica, kanala i jendeka. Tu su sreća i nesreća podjednako odvagane, a kad jednom okusiš njezinu divlju romantiku s hirovitom i dramatičnom klimom, naučiš je cijeliti zauvijek. Nemojte se, stoga, ustručavati istražiti sve ono što vam ona nudi, Neretvani će vas uvijek rado ugostiti. Usudite se!

Literatura:

1. Arheološki muzej Narona <http://www.a-m-narona.hr/> (18.10.2013.9)
2. B. Todorović, *Delta Neretve - od močvare do intenzivne poljoprivrede*, 2005. <http://www.geografija.hr/clanci/626/delta-neretve-od-mocvare-do-intenzivne-poljoprivrede> (18.10.2013.)
3. Baćinska jezera http://hr.wikipedia.org/wiki/Ba%C4%87inska_jezera (18.10.2013.)
4. Grad Metković, <http://www.metkovic.hr/> (18.10.2013.)
5. Kula Norinska (utvrda) [http://hr.wikipedia.org/wiki/Kula_Norinska_\(utvrda\)](http://hr.wikipedia.org/wiki/Kula_Norinska_(utvrda)) (18.10.2013.)
6. Neretvanski brodet od jegulja i žaba <http://www.gastronaut.hr/recept.asp?id=78> (18.10.2013.)
7. S. Šešelji i suradnici (u), *Hrvatski neretvanski zbornik 1.-2009.*, Grafika Markulin, 2009. http://baldinistudio.biz/neretvanski_zbornik/1-2009-E.pdf (18.10.2013.)
8. S. Šešelji i suradnici (u), *Hrvatski neretvanski zbornik 3/2011.*, Grafika Markulin, 2011. http://baldinistudio.biz/neretvanski_zbornik/3-2011-E.pdf (18.10.2013.)
9. S. Šešelji i suradnici (u), *Hrvatski neretvanski zbornik 4/2012.*, Grafika Markulin, 2012. http://baldinistudio.biz/neretvanski_zbornik/4-2012-E.pdf (18.10.2013.)

